

Dr. Ibrahim Uzun előadása a XVI. Magyar Őskutatási Fórumon*

Egy Magyar Hős Rodostón, II. Rákóczi Ferenc

Bevezető

Elnök Asszony,
Tisztelt vendégek és résztvevők,
Hölgyeim és Uraim

Nagy örömömre szolgál és megtisztel engem az, hogy itt lehetek Önök között Miskolcon, egy kulturált és egyetemi városban, melynek térségében II. Rákóczi Ferenc, a Magyarok vezére felállította szállását. Felhasználok e pillanatot, hogy átadjam Rodostó (Tekirdag) legszívélyesebb jókívánásait, mely város magába zárta Rákóczi és társai megható emlékét és melynek momentumai szimbolizálják a Magyarország és Rodostó város közötti baráti kapcsolatot.

A Magyar Tudományos Akadémia Török szakértője Hazai György mondta: Csodálatos dolog olyan emberekkel találkozni, akik véletlenül különböző kötelékekkel kapcsolódnak egymáshoz. Ez nagyon ritka a történelemben. Ezeket a kapcsolatokat a nép származása környezetében kell keresni.

Az tény, hogy a magyarok voltak a legbátrabb nép, akikkel a törökök szembetalálták magukat a történelemben. Ugyanakkor az etnikai és nyelvi rokonság minden más nép elé helyezi a magyarságot a törökök szemében. A legkorábbi időktől fogva a magyarok és a törökök úgy éltek együtt, mint ugyanannak az életfának az ágai. Ennek a két népnek a szerepe egymás történelmében kimagaslóan lényeges, említem például a cserekereskedelmüket, mely társ kapcsolat végigvezet egész történelmükön. Hatással voltak, s vannak egymásra különböző élettereken, jelen letelepedési helyeik ellenére is, közeli kapcsolatuk soha nem szakadt meg a történelemben és hiszem, nem is fog soha megszakadni.

Népeink történelmi kapcsolatáról beszélni sok-sok kiemelkedő hős hazájában, mint Thököly Imre, Rákóczi Ferenc, Petőfi Sándor, Mikes Kelemen, Berzsenyi Dániel, Zrínyi Ilona és még sokan, akiket említeni sem tudok, és itt lenni, a Miskolci Bölcsész Egyesület nemes hallgatóköre előtt, izgalommal tölt el.

Remélem, hogy e konferencia gyümölcsöző lesz mind a jelenlévők, mind a Magyar Történelem számára, bőséges lehetőséget adván a különböző gondolatok s ötletek megosztásához és segít is kialakítani egy közös megértést, új utat nyit a jövő felé.

Rákóczi csodálatos édesanyja Zrínyi Ilona mondta: *Semmisem megtisztelőbb mintha valakit tisztos neve és jósága révén ismernek.* Ez a mondás soha nem halványodik el, tartalma örök értékű. A földi boldogságok múlandók – nem nagy veszteség – de aki elveszíti a tisztességét mindenét elveszítette. Hős fia ennek a nemes anyának Rodostón élt haláláig, dicsőségben, tiszteletben. Most megpróbálok egy rövid történelmi háttérrel adni a városról, melyben II. Rákóczi Ferenc és társai száműzetésben éltek.

* A Szerző Rodostó város korábbi polgármestere, jelenleg tanácsadó a városházán. Egyetemi tanár, aki előadásaiban II. Rákóczi Ferencet állítja példaképül az ifjúság elé, s hozzáteszi, hogy a törökök XX. századi nagy „szabadságharcosa” Kemal Atatürk pasa gyakran kijelentette, hogy Rákóczi példája gyűjtötte fel lelkében a hazaszeretet lángját.

Rodostó - Tekirdag története

Rodostó különböző civilizációk vendéglátó központja volt attól a pillanattól fogva, ahogy megjelent a történelem színpadán. Megérdemelhetné a „Civilizáció Bölcsője” elnevezést, annyi civilizációt fogadott be, szolgált ki, s látott el. Növekedő jómódjával, a város és környéke következetesen prédája lett az invázióknak és vándorlásoknak, végig a történelmi periódusokon.

Rodostó város története visszanyúlik kb. C. E. 4500-ba. Az Égei-tengertől jövő Samos kolonizálók alapították meg először. Ennek ellenére világos, hogy már a megalapozott kolonizált város előtt is település volt a helyén. Antik forrásból, Herodotus szerint, a város neve Bisanthe (Bizánc?). Aztán Rhadestus lett Róma szerint C. E. 334 után. A Byzantin periódusban a 11. században Rodostóként ismert. A 14. században, miután az Ottománok elfoglalták a keresztény bizánci uralkodótól, Rodostóból Rodoscuk lett a 18. századig. Később, Tekfurdag (Keresztény uralkodók hegye) a török *tekfur* szóra alapozván, ami általánosan alárendeli a Byzantin feudalista uraknak. Később elkezdi „Terkidag”-nak hívni, miután 1923-ban Mustafa Kemal Atatürk, a Törökök nagyvezére és a modern Törökország alapítója kinyilvánítja a Köztársaságot. Így e név „Terkidag” lett a város hivatalos neve.

Az egyik legkedvesebb példája a Török vendéglátásnak és barátságának vált valóra e történelmi városban. Rodostónak rengeteg emléke van a Magyar emberekkel való kapcsolat mélységeiből.

A 18. század korai éveiben, Rodostó vendégül látta a nagy függetlenségi harcost és dicső hőst II. Rákóczi Ferencet és legodaadóbb társait.

A nagy magyar költő Mikes Kelemen itt írta munkája legnagyobb részét – híres leveleit, Terkidagban.

Rodostó város Törökországban, amit megpróbáltam történelmileg egy dióhéjban bemutatni, adott otthont II. Rákóczi Ferencnek, Erdély Fejedelmének.

Majd még újra visszatérek ide részletesebben is, amikor a rodostói száműzetés napjairól, Rákóczi és követői függetlenségi harcáról beszélek.

Rákóczi és küzdelme

A történelem legkorábbi idejétől kezdve, magyarok és törökök együtt éltek, két nemzet momentumokkal és ősi emlékekkel országaikban. Soha nem fogják megtörni a kapcsolatukat, mint azt a Rákóczi Házban is láthatjuk Rodostón, vagy Gül Baba példák Budán (Budin) mi úgy tudjuk Attila bátyja Bléda (Buda) után.

Amint a Törökök elhagyták Közép-Ázsiát, egy szürke farkas mutatta nekik az utat, mint a turulmadár a Magyaroknak. A közösségeknek és nemzeteknek a nehéz időkben vezérre van szükségük. Ilyen szempontból nézve, a sorsunk hasonló: Törökországban, Mustafa Kemal Atatürk küzdött országa önállóságáért 1915-ben Dardanellen-ben (Canakkale) és Rákóczi Ferenc ugyan úgy küzdött nemzete függetlenségéért 1703-ban – mind a két szabadságharcos vezérlő turulmadár volt nemzete egén.

Most szeretnék fejet hajtani Rákóczi emléke előtt, s egy pillanatra felébreszteni a háborús évek emlékét Európában. Úgy hiszem, hogy így sokkal könnyebb lesz megérteni e hős vezér nehéz nap-

jait a száműzetésben. Később, az elkövetkezendő években ez világosan kicsendül a forradalmi költő Petőfi Sándor kiáltásából: „Esküszünk, esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk!”

A Karlowitz-i egyezmény (1699) után, a Török háborúk véget értek és a magyar területek Bécs irányítása alá kerültek, így Erdély is elveszítette önállóságát. Európa többi részét is háború dúlta. A spanyol trónért úzott háború megkezdődik 1701-ben, a Franciák és Bavária megtámadják a Habsburg császárságot a Spanyol trónért. A Bécsi Udvar irányítása elégedetlenséget vált ki a magyarok között: a magas adózás, a megrontott feudális rendszer, s legfontosabban, hogy megtiltják az önálló magyar hadsereget.

Sorozatos megsértése a magyar alkotmánynak és a magyar nép szabadságának két felkelést eredményezett: a Thököly Imre által kezdeményezett lázadás és a Rákóczi szabadságharcok, másként Kuruc háborúk, melyek folytatódtak a kivetettség éveig.

A Magyar Szabadság Napfénye, II. Rákóczi Ferenc borsi (most Szlovákia) nemesi családba született. Nagyapja, herceg Rákóczi György, volt az az ember, aki Erdélyt megerősítette mind anyagilag, mind harci felkészültségben. Apja, I. Rákóczi Ferenc pedig a legnagyobb földesúr volt Magyarországon északnyugati részén.

1682-ben édesanyja Zrínyi Ilona, Európa legbátrabb asszonya, aki hősiességgel védte Munkács várát, feleségül ment Thököly Imréhez, aki egy törökökkel szimpatizáló vármegye ura volt Magyarországon Felvidéken. Miután az utolsó vár is elesett, Rákóczi Ferenc Törökországba menekült, mint Thököly Imre Buda visszafoglalása után.

A fiatal Rákóczi más csillaga volt a függetlenségi háborúnak. Amikor az édesapja fiatalon meghalt és édesanyja újra férjhez ment Thökölyhez, még fiatalon hozzászegődött mostohaapja szabadságért folyó küzdelméhez. Sajnos az idő folyamán, sorsának rabjává vált. Ő is ott harcolt három évig édesanyja mellett Munkácson, az ausztriai császári erők ellen.

Miután felcseperedett, s fiatalon gyorsan megházasodott, a Felvidékre költözött és a magyar szabadság-mozgalom reményévé vált. Kuruc kapitányok vették körbe, lengették zászlaját.

Rákóczi messze kiemelkedő alakja a történelemnek, aki remek szervező is volt. Minden idejét az állami dolgoknak és a harci stratégiák megtervezésének szentelte. 1703-ban a felkelés vezéréül hívták és ő elfogadta a rangot, hogy megteremthesse az új magyar államot. Nagyon nehéz küzdelem után a Dunántúl felszabadult, de Erdélyt elveszítették. Ennek eredményeként a Magyar Királyság szövetséges birtokosai kormányzó herceggé választották. 1704-ben ő volt Erdély fejedelme Ausztria béklyójában. A legnagyobb probléma a pénz hiánya volt. Ezt megtetőzte a pestisjárvány kitörése, ami elérte Magyarországot is. Ezen körülmények között a szövetséges birtokosok magyar Királyságra születtek.

Rákóczi számára, akinek egyetlen célja az önálló Magyar Állam megteremtése volt, ez a vég kezdete, a száműzetés árnyéka, mely örökre ráhull majd, messze hazájától.

Számkivetett napok és Rodostó

II. Rákóczi Ferenc Lengyelországba ment, hogy Péter Cárral találkozzon. Nem is sejtette, hogy ez számára a visszafordíthatatlant jelenti, hogy ezután már soha többé nem jöhet haza anyaföldjére, melyet életénél is jobban szeretett. A cár felajánlotta neki a lengyel koronát, ami az orosz cár függőségében állt, de ezt a lengyel arisztokraták követe vendége nem fogadta el. Ekkor Angliába kényszerült egy rövid időre. Nem maradhatott ott, mert Ausztria nyomást gyakorolt Angliára miáltal Gdanskban tartózkodott. A társai is kezdtek szétszéledni, többen beálltak az orosz vagy lengyel hadseregekbe, vagy hazatértek. Szüksége volt segítségre, hogy folytathassa harcát a haza szabadságért. Franciaországba ment, hogy tőlük kérjen segítséget. 1713-ban a Versailles-i kastélyban királyként fogadták. A Grosbois-i apátságban húzódott meg és idejét gyónással és emlékiratával töltötte. A barátait nem felejtette el, s anyagilag is támogatta őket. A franciák is visszavonták támogatásukat a Habsburgok fenyegetésének eredményeként.

III. Ahmed Ottomán szultán meghívta Rákóczit, generálisait és társait Isztambulba. Miután 1717 őszén megkapta III. Ahmed Ottomán szultán meghívását, hogy elhozhassa őket Francia földről, a szultán küldött értük egy hajót és védelmükre egy janicsár osztagot. Rákóczi az ausztriai udvar nagy nyomása alatt állt, aminek nem tudott már ellenállni, ezért Gallipoliba, onnan pedig Edirnebe utazott. Mire Adrianople-be érkezett, a háborúnak vége szakadt. Nagy pompával fogadták őket ezekben a városokban, de tovább folytatták útjukat Isztambulba. Az Ottomán császárság 1718. július 21-én aláírta a Passarowitz Békeegyezményt Ausztriával. A békeegyezmény diktátuma szerint a számukra kijelölt lakóhely Isztambulnál messzebb kell legyen a határtól, először ugyanis Jenikőben voltak, Isztambul közelében.

(Rakoczy evi ve digerleri ekrana glecek)

Két évvel később az ausztriai küldött kérte a törököket, hogy adják ki a száműzött magyarokat, de a Szultán megtagadta kérésüket, mint becsületbeli dolgot. 1720-ban a Szultán kijelölte e nyüzsgő kikötővárost Rodostót (Tekirdag) a bujdokló magyarok otthonává. Hogy útra engedje őt és társait, egy hajót csináltatott és ellátta mindennel, majd vitorlát bontott és elindult velük Rodostó felé. Egy nem várt hátszél elragadta Rákóczit és barátait a Szigetek felé. De a helyzetük tiszta. A biztonság kedvéért őt és 250 fős körét Perinthoszba (Marmara Ereglisi) küldték, onnan pedig szekereken Rodostóra (Tekirdag). Rodostón királynak kijáró nagy pompával, ünnepléssel fogadták őket. III. Ahmed Szultán 23 kerttel körülvett tengerparti házat jelölt ki számukra lakóhelyül. Az utcát, amin házaik álltak, ma Magyar utcának hívják.

Lovaiknak széles legelő rétet kaptak. A Szultán tolmácsokat is adott melléjük, s azok között volt Ibrahim Mütefferrika – magyar származású, aki később muzulmán lett – a török nyomtatás és könyvkiadás előmozdítója. Ügyintézéseiben és a török méltóságokkal folytatott tárgyalásaiban Ibrahim odaadón segítette Rákóczit. Egy park állt rendelkezésre Rodostón ahol elmélkedhetett. Testőrként janicsárok álltak II. Rákóczi Ferenc szolgálatára és védelmére. Az utca, ahova költöztek nem volt azelőtt biztonságos, de azzá tették, a janicsárok védelmének köszönhetőn. Őrizték a magyarokat, senki sem mert volna általmenni az utcán, ha magyarok jöttek rajta.

A bort, amit Rákóczi rendelt, a Mediterrán szigetekről hozták. Írott rendelet jött a császári hivatalból, a fő janicsárt értesítette, hogy a vám és szállítási költséget soha nem számítják fel. 7500 arany pénzt utaltak Rákóczinak személy szerint. A költségekkel együtt, Rodostó helytartójánál elrendelték, hogy ha nem viselkednek tisztelettel a „király” és környezete iránt, s egy panasz is érkezik valakire ez ügyben, azon nyomban meg lesznek büntetve.

Rákóczi 13 évig Rodostón élve minden reggel korán kelt, s felkészítette magát a napra. Reggelente olvasott, írt, majd átment a házához közeli kápolnába és Istenhez imádkozott. Délután asztalos-

munkával volt elfoglalva, s ami maradt a napból, azt az emlékirataira fordította. Irodalmi munkái mint 'Elmélkedések', 'Emlékiratok', 'Vallomások' vagy az 'Értekezés a hatalomról' c. írása mind Rodostó intellektuális műhelyében születtek.

Amikor Rodostón volt, egy nagy magyar település épült fel a város körül, a Márvány-tenger partján. A menekültek gyülekeztek köré, Bercsényi Miklós, Gróf Forgách Simon, Gróf Eszterházy Antal, Gróf Csáky Mihály, Sibrik Miklós, Zay Zsigmond, két pap és Jávorka Ádám ezredes. Mikes Kelemen a legodaadóbb híve volt, aki mellette megtelepedett Rodostón.

Mikes Kelemen

Leghűségesebb alattvalói közt volt Mikes Kelemen, Rákóczi egyik apródja, s itt szeretném megosztani önökkel egy vallomását: *„Nem volt különösebb okom elhagyni az országot, mint az, hogy szeretem a herceget”*. A függetlenségi háború bukása után követte mesterét a száműzetésbe és vele maradt az utolsó pillanatig. A magyar irodalom Goethéje, Mikes Kelemen ránk hagyta leghíresebb leveleit, melyeket úgy ismerünk „Törökországi levelek”; ezekben elmondja Rákóczi életét és Rodostó akkori közéletét. Rodostón élt 1761-ben bekövetkezett haláláig, de Rákóczi halála után 1758-ban a magyar közösség vezetője lett. Mikes Kelemen meghatón fejezte ki érzéseit, megrendítő sorokban: *„Hová menjek - itt legalább hallom az óceán hatalmas zúgását, ahol Rákóczi nagy szelleme fekszik végső nyugalomban,”*¹ Híres leveleiből megismerjük Rodostó akkori társadalmi életét, továbbá Rákóczi és a magyar menekültek sorsát. A Rákóczi múzeum előtt álló Székely Kapu, amit 2005-ben emeltek, el nem múló emlékét képviseli. Ezt a kaput hagyományos székely stílusú faragással készítették. A Magyar menekültek emlékére készült a 'Török Magyar testvériség' nevében. Magyar rovásírással van rájegyezve Mikes Kelemen sora: *„Oly nagyon szeretem Rodostót, de nem tudom elfelejteni Zágont”*. Ez év Cseresznye Fesztiváljára emlékbélyeget nyomtatott ki emlékére a Magyar Török Egyesület.

Rákóczi reménye felcsillant a lengyel hadikészültségek hírére, hogy végre haza tud menni hazájába - de ez nem következett be. A függetlenség álmának hőse elérkezett élete végéhez. 1735. április 8-án Rodostón fejezte be életét, s hagyott maga után mélységes együtt érző nemzeti érzelmeket a két testvérnép szívében. Minden emléke megtekinthető a Rákóczi múzeumban Rodostón, szép modern kiállítás reprezentálja a Magyarok Székely Fejedelmét, a szabadságharcot és a menekültek életét, amit többnyelvű turista segédeszközök mutatnak be.

A Rákóczi Ház Rodostón egy zarándokhely a Magyaroknak, mint a sírja is Kassán. A csodálat és tisztelet Ő felé megszakíthatatlan, s nem halványodik sem a Magyar, sem a Török szívekben.

Rákóczi halála után, a száműzöttek felkérték Rákóczi idősebb fiát, Rákóczi Józsefet, hogy legyen a vezérük. Ezért jött el Rodostóra, menekülve, s ott maradt másfél évig. Meghívták Isztambulba megbeszélésre a Szultánnal, aki fogadta és elismerte Magyarorságot és Székely hercegségét. 1738. január 27-én diplomatikus találkozón átnyújtotta a Szultánnak az egyezséget. Az egyezés szerint, amit a Szultán és Rákóczi József fogadalmá zárt, a Szultán elismeri Rákóczi Józsefet mint Erdély helytartóját és Magyar herceget. Magyarország legyen barátja a barátoknak és ellensége az Ottománok ellenségeinek. A Magyar menekültek maradjanak Rodostón ugyan azon körülmények között, mint a volt Rákóczi Ferenc fejedelem életében.

¹ Mikes Kelemen gondolatait Lévay József foglalta össze felejthetetlen versben, melyet a tanulmány végén olvashatnak.

De az utolsó függetlenségi vezér, miután aláírták az egyezményt, 1738. november 25-én meghalt, mielőtt valóra tudta volna váltani édesapja álmát.

Ma Rodostó (Tekirdag) tiszteleg a Magyarok felejthetetlen Függetlenség Hősei előtt és megpróbálják életben tartani emléküket minden sarokban, utcái viselik neveiket, szobraik díszítik parkjait. Van egy Rákóczi szobor együttes, egy Rákóczi Szabadság és Béke Park, Mikes Kelemen szobor együttes, Magyar utca, Rákóczi szökőkút, Rákóczi Ház, Mikes Kelemen utca, Székely Kapu, Rákóczi márványszobor Yarabsánban(?) díszíti Rodostót dicsőséges emlékekkel.

Rodostó (Tekirdag) soha nem fogja elfelejteni a függetlenségért küzdő dicső hősokeket. Hogy erősítsük a kapcsolatot a Török és Magyar nemzetek között, Tekirdag úgy fogadja magába őket, mint örökbe fogadott gyermekeit. Ezekre az értékes hősokekre, akik az önállóság szimbólumai, mindig tisztelettel lesznek megemlékezve és emléküik óvva lesz nagy figyelemmel. Mert Ők mi vagyunk és mi ők, mint élő ágai ugyanannak az Életfának...

Meghajlok tisztelettel e Hősök előtt. Nyugodjanak békében.

Mindenkinek köszönöm a figyelmet

REFERENCES

1. Linda Frey, Marsha Frey
The Treaties of the War of the Spanish Succession Greenwood Publishing Group, USA, 1995
2. Colin Imber, Keiko Kiyotaki
Frontiers of Ottoman studies, New York, 2005
3. Mikes Kelemen
Türkiye Mektuplan, Tekirdag Valiligi, 2006

Rákóczi szobor együttes Tekirdagban